

10. "Germany." The World Bank, data.worldbank.org/country/germany. Accessed 02 May 2024.
11. "Economy." Statistisches Bundesamt (Destatis), www.destatis.de/EN/Themes/Economy/_node.html. Accessed 02 May 2024.
12. "Germany: Inflation rate from 1987 to 2028 (compared to the previous year)." Statista, www.statista.com/statistics/375207/inflation-rate-in-germany/ Accessed 02 May 2024.
13. Nikolayeva, D. O., and S. O. Yakubovskiy. "Debt dynamics of the EU countries in the conditions of the global pandemic of COVID-19." *The Actual problems of regional economy development*, no. 19 (1), 2023, pp. 26–38.
14. "German balance of payments in 2022." Deutsche Bundesbank, www.bundesbank.de/resource/blob/906618/23ad031a88eb3302da53a4f2750852b0/mL/2023-03-zahlungsbilanz-data.pdf. Accessed 02 May 2024.
15. "Significance of the Ukraine war for the economy and labor market in Germany." IAB, www.iab-forum.de/bedeutung-des-ukraine-kriegs-fuer-wirtschaft-und-arbeitsmarkt-in-deutschland/ Accessed 02 May 2024.

УДК 314.1 (477)

doi: <https://doi.org/10.15330/apred.1.20.19-31>

Калініна С. П.¹, Ланська С. П.², Подунай В. В.³

ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Маріупольський державний університет,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра економіки праці,
вул. Преображенська, 6/4, м. Київ,
03037, Україна,
тел.: +38(096)743-74-43

¹e-mail: s.kalinina@mu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2892-0410>

²e-mail: s.lanska@mu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1986-8777>

³e-mail: v.podunai@mu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6314-156X>

Анотація. Статтю присвячено актуалізації позиціонування України в системі сучасних міграційних процесів. Наголошено, що через повномасштабну агресію чисельність українських мігрантів у всьому світі безперервно збільшується, що призводить до зменшення обсягів працездатної робочої сили на національному ринку праці. Встановлено, що протягом останніх 30 років спостерігається збільшення еміграції з України до країн з середнім рівнем доходу, з поступовим збільшенням потоку мігрантів до країн з високим рівнем доходу. Констатовано, що масштабна еміграція населення, експорт робочої сили формують значні ризики для результативності соціально-економічних трансформацій, Зокрема, для України особливо актуальною є проблема відтоку талантів, обсяги якого значно збільшилися протягом 2022-2023 рр., що може мати значний негативний вплив на суспільство та економіку.

Акцентовано увагу, що водночас із високими показниками еміграції, Україна також є одним із світових центрів тяжіння для мігрантів: до повномасштабного вторгнення спостерігалось стабільне зростання припливу як трудових іммігрантів, так і студентів, переважна кількість яких приїздила до України з Індії, Китаю та пострадянських країн Середньої Азії. Підкреслено важливість відновлення та підтримки цього людино-потоків для повоєнного відновлення України.

Здійснено аналіз показників зайнятості українських біженців у країнах ОЕСР, на основі чого визначено, що завдяки запровадженню у більшості країн спеціальних схем та політичних заходів для допомоги мігрантам з України через війну, українці отримали можливість шукати роботу на більш ранньому етапі, ніж інші хвилі біженців. Це призвело до надзвичайно високих показників зайнятості серед українських мігрантів в окремих країнах Європи.

Зроблено загальний висновок, що на сучасному етапі участь України у міжнародних міграційних процесах переважно збільшує трудоворесурсний дефіцит на національному ринку праці через високі темпи еміграції. Рівень зайнятості українських мігрантів в Європі свідчить про високий ступінь їх інтеграції на ринку праці приймаючих країн, що актуалізує проблему повернення. Акцентовано увагу, що для дієвого функціонування національного ринку праці, Україні потрібна дієва та професійно-орієнтована міграційна політика, яка зможе забезпечити якнайшвидше повоєнне відновлення економіки країни.

Ключові слова: міжнародна міграція, трудоворесурсне забезпечення, ринок праці, біженці, мігранти, міграційна політика, відтік талантів.

Kalinina S. P.¹, Lanska S. P.², Podunai V. V.³

POSITIONING OF UKRAINE IN MODERN INTERNATIONAL MIGRATION PROCESSES

Mariupol State University
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of Labor Economics
Preobrazhenska str., 6/4, Kyiv,
03037, Ukraine,
tel.: +38(096)743-74-43

¹e-mail: s.kalinina@mu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2892-0410>

²e-mail: s.lanska@mu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1986-8777>

³e-mail: v.podunai@mu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6314-156X>

Abstract. The article is devoted to the actual determination of Ukraine's actual positioning in modern migration processes. It was emphasized that due to the full-scale war, the number of Ukrainian migrants around the world is constantly increasing, which leads to a decrease in the workforce in the national labor market. It has been established that over the past 30 years there has been an increase in emigration from Ukraine to middle-income countries, with a gradual increase in the flow to high-income countries. It is summarized that high level of emigration or labor export create significant risks for the effectiveness of socio-economic and socio-political transformations. For Ukraine this is particularly relevant, because of the talents outflow, which has increased significantly during 2022-2023. This will have a significant negative impact on society and economy.

Attention is drawn to the fact that besides the fact of high rates of emigration, Ukraine is also one of the world's centers of attraction for migrants: before the full-scale invasion, there was a steady increase in both labor immigrants and students, the majority of whom came to Ukraine from the post-soviet countries of Central Asia, India and China. The expediency of restoring and supporting this human flow for the post-war recovery of Ukraine has been determined.

An analysis of the employment indicators of Ukrainian refugees to the OECD countries was carried out. It was determined that due to the introduction of special schemes and political measures in most countries, Ukrainians got the opportunity to look for work at an earlier stage than other waves of refugees. This led to extremely high employment rates among Ukrainian migrants in some European countries.

A general conclusion was made that at the current stage, Ukraine's participation in international migration processes mainly increases the labor shortage in the national labor market due to the high rate of emigration. The level of employment of Ukrainian migrants in Europe indicates a high degree of their integration in a new place, which actualizes the issue of non-return. Attention was drawn to the fact that for the effective functioning of the national labor market, Ukraine needs an up-to-date, effective and professionally oriented migration policy that can ensure the effective post-war recovery of the country's economy.

Key words: international migration, labor supply, labor market, refugees, migrants, migration policy, talent outflow.

Вступ. Визначальною особливістю сучасного етапу світогосподарського розвитку є активізація процесів міжнародної міграції населення, яка виступає глобальним явищем, охоплюючи більшість країн світу. Набуваючи планетарного масштабу, міжнародна міграція змінює трудовресурсний ландшафт і призводить до еволюції світового міграційного простору. Провідну роль у зростанні загальних масштабів міграційних переміщень відіграє трудова міграція, загострюючи проблему трудовресурсного забезпечення країн. Безперервно накопичуючи людський капітал, міграційний простір впливає на формування глобального трудовресурсного контуру і на стан суб'єктів міграційного руху.

Масштаб і особливості перебігу міграційних процесів у світі зумовлює значний інтерес вітчизняних науковців до даної проблематики, зокрема в контексті: дослідження масштабів та наслідків масової міграції українців – Е. Лібанова, О. Позняк, О. Цимбал [1]; впливу міграції на соціально-економічний стан країни – В. Потапенко, Л. Лісогор [2]; формування міграційної політики країни – О. Малиновська [3]; та з інших актуальних питань розвитку міжнародних міграційних процесів та участі в них України.

Постановка завдання. Україна є активним учасником міжнародних міграційних процесів, а повномасштабне вторгнення спричинило подальше зростання чисельності українських мігрантів у світі. Це обумовлює необхідність позиціонування України в системі сучасних міжнародних міграційних процесів, що визначило тему представленої дослідження.

Результати. Чисельність населення України за період 1991-2021 рр. безперервно знижувалась і перед початком повномасштабного вторгнення у лютому 2022 р. становила 43,8 млн. (за даними міжнародних організацій: Світового банку [4], ООН [5] та Міжнародної організації міграції [6]).

Одним із факторів зниження чисельності населення України було перевищення кількості померлих над числом народжених та супутнє прискорення демографічного старіння, що є однією з найбільш актуальних та гострих демографічних проблем не лише в Україні, а й у багатьох європейських країнах.

Крім дії природних чинників, протягом 1991-2021 рр. спостерігалось також механічне зменшення чисельності населення через високі показники міграційних потоків з України (рис. 1).

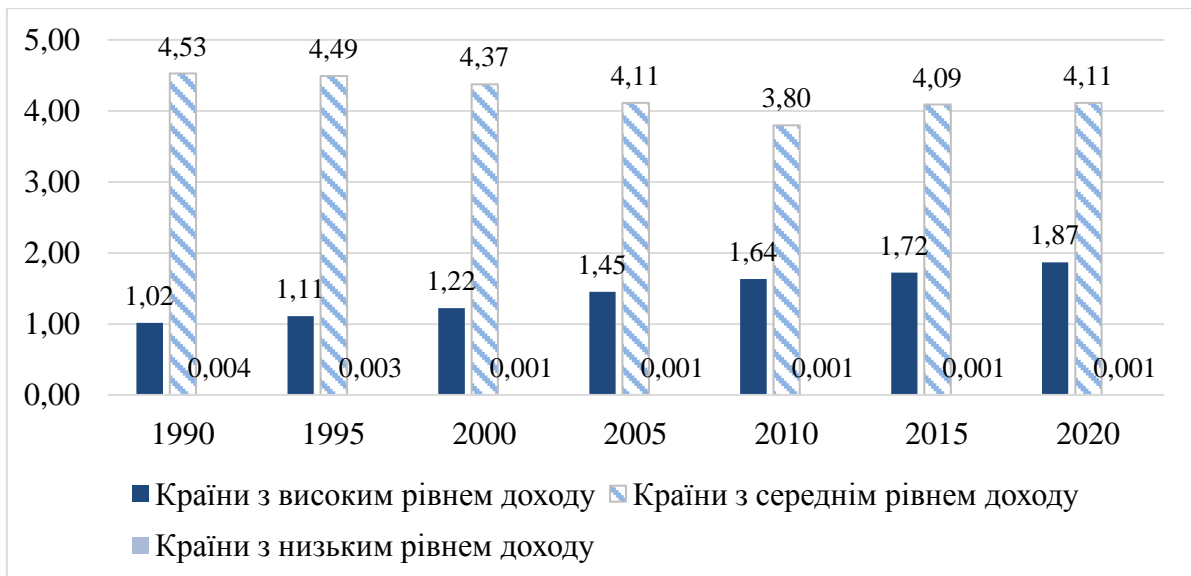

Рис. 1. Динаміка міграційних потоків з України за групами країн-призначення, 1990-2020 рр., млн. осіб

Fig. 1. Dynamics of migration flows from Ukraine by groups of destination countries, 1990-2020, million people

Джерело: побудовано авторами за даними [5]

Згідно з даними рис. 1, мігранти з України переважно прямували до країн із середнім рівнем доходу, при деякому зменшенні величин потоків до даної групи країн впродовж 1990-2020 рр., натомість до країн із високим рівнем доходу потоки мігрантів зростали. Кількість українців, що мігрували до країн з низьким рівнем доходу, надзвичайно мала та зменшувалась протягом вказаного періоду: з 4 тис. осіб у 1990 р. до 1 тис. осіб за підсумками 2020 р.

Основною країною призначення українських мігрантів протягом 1990-2020 рр. була російська федерація. При цьому якщо у 1990 р. основними країнами призначення були переважно Польща та країни колишнього СРСР, а потоки до США, Канади, Ізраїлю були незначними, то за підсумками 2020 р. до країн-лідерів призначення українських мігрантів увійшли США, Казахстан, а також європейські країни – Італія та Німеччина.

Еміграція широких верств населення, основну частину якої становить експорт робочої сили, формує значні ризики для результативності соціально-економічних і суспільно-політичних трансформацій [7].

Для України особливо актуальною є проблема відтоку талантів (так званий «відтік мізків» або «brain drain»), що може мати значний негативний вплив на суспільство та економіку. Якщо раніше під характеристики цього переміщення підпадали вчені та кваліфіковані професіонали, які хотіли жити і працювати поза межами власної країни, то останніми роками до таких процесів відносять не лише переміщення вчених і представників інтелектуальної праці, а й студентів, які мають намір здобути західну освіту і надалі працювати в установах розвинутих країн [8].

Оцінка рівня відтоку інтелектуалів у міжнародних порівняннях інтерпретується за допомогою Індексу відтоку мізків (Human flight and brain drain index) [9]. За підсумками 2023 р., Україна за даним ранжуванням має однаковий бал з Палестиною та поділяє з нею 3-4 позиції серед 177 країн, у 2022 р. наша країна перебувала на 81 місці (чим менше бал, тим гірша ситуація з відтоком талантів), що свідчить про критичну

ситуацію з формуванням інтелектуального капіталу на майбутнє (рис. 2). Серед країн Європи Україна має найгірші позиції за рівнем відтоку мізків.

Рис. 2. Топ-10 країн за Індексом відтоку талантів («brain drain») та бал цих країн, 2023 р.

Fig. 2. Top 10 countries according to the Brain Drain Index and the score of these countries, 2023

Джерело: побудовано авторами за даними [9]

Характерно, що значення вказаного індексу у більшості випадків свідчать про вразливі позиції країн з низьким та середнім рівнем доходу, оскільки міграційні потоки здебільшого спрямовані до країн з високим рівнем економічного розвитку. Відповідно, значення індексу для розвинутих країн є значно сприятливішим (табл. 1).

Таблиця 1

Топ-25 країн з найменшим Індексом відтоку мізків, 2023 р.

Table 1

Top 25 countries with the lowest Brain Drain Index, 2023

№ з/п	Країна	Позиція	Бал
1.	Австралія	177	0,4
2.	Швеція	176	0,6
3.	Канада	174-175	0,7
4.	Норвегія		0,7
5.	Данія	171-173	1,0
6.	Іспанія		1,0
7.	Швейцарія		1,0
8.	Катар	170	1,1
9.	Сінгапур	169	1,3
10.	Оман	168	1,4
11.	Фінляндія	167	1,5
12.	Ісландія	165-166	1,6
13.	Н. Зеландія		1,6
14.	Австрія	162-164	1,7
15.	Люксембург		1,7
16.	США		1,7

Продовження табл.1

17.	Німеччина	161	1,9
18.	Франція	160	2
19.	ОАЕ	159	2,1
20.	Нідерланди	158	2,3
21.	В. Британія	156-157	2,4
22.	Ізраїль		2,4
23.	Італія	153-155	2,5
24.	Ірландія		2,5
25.	Кувейт		2,5

* Всього в Індексі досліджено 177 країн, чим меншим є показник, тим кращою є ситуація з відтоком талантів

Джерело: складено авторами за даними [9]

Одночасно, поряд з високими показниками еміграції, Україна також є одним зі світових центрів тяжіння для мігрантів: за підсумками 2020 р., країна посідає 13 місце за обсягом мігрантів, незважаючи на поступове зниження як обсягів імміграції, так і частки іммігрантів в структурі населенні України [10]. За період 1990-2020 рр. структура мігрантів до України майже не змінилась: лідером була рф, далі – Білорусь, Казахстан та Молдова та інші країни середнього Азії та Кавказу.

Обсяги міграції до України за період з 1990 по 2020 р. знизилась з більшості країн (рис. 3). Виключенням є Узбекистан, який демонстрував значне зростання (з 132 тис. осіб до 222 тис. осіб), Вірменія (з 35 тис. осіб до 48 тис. осіб) та Азербайджан (з 81 тис. осіб до 83 тис. осіб) (рис. 3).

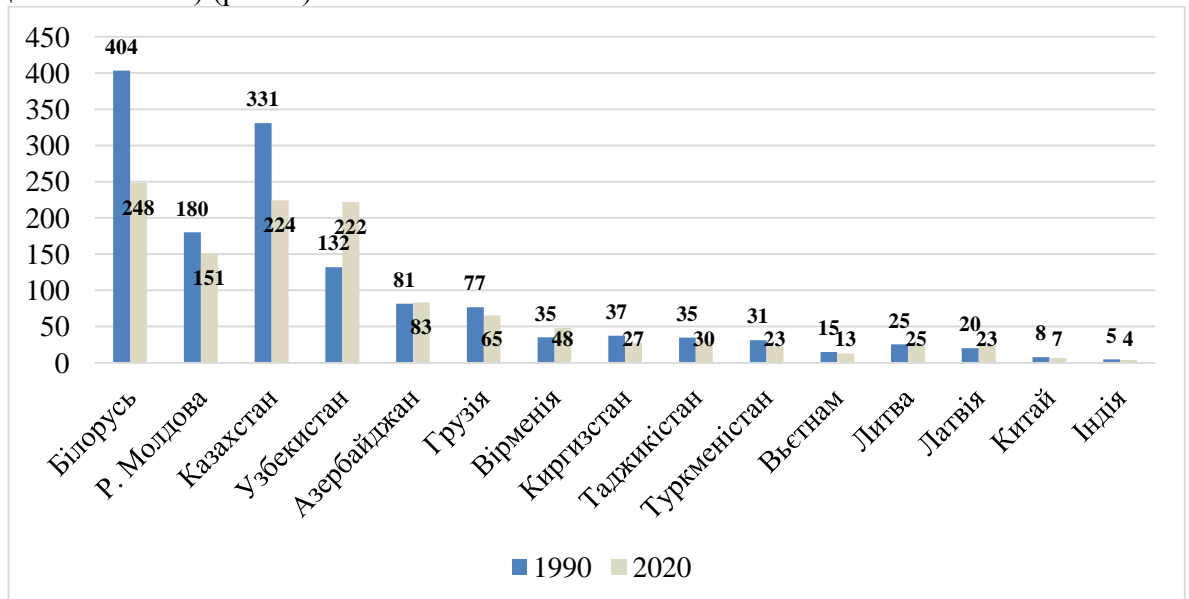

Рис. 3. Країни-лідери міграційних потоків до України (за виключенням рф), 1990 р., 2020 р., тис. осіб

Fig. 3. Leading countries of migration flows to Ukraine (excluding the russian federation), 1990, 2020, thousands of people

Джерело: побудовано авторами за даними [5]

Станом на кінець 2022 р., в Україні постійно проживали 305 тис. іноземців, що становило приблизно 0,7% довоєнного населення країни (рис. 4).

Рис. 4. Кількість виданих іноземцям дозволів на постійне проживання в Україні та виданих дозволів на імміграцію, тис. осіб, станом на 31.12 кожного року, 2010-2023 рр.

Fig. 4. The number of permanent residence permits issued to foreigners and immigration permits issued to foreigners in Ukraine, thousand persons, December 31 of each year, 2010-2023.

Джерело: побудовано авторами за даними [11]

Чисельність дозволів на імміграцію, які є підставою для отримання іноземцями посвідки на постійне проживання, протягом 2000-х років становила приблизно 25 тис. на рік, проте після 2014 р. скоротилася. Подальше їх зменшення пов'язане з пандемією COVID-19. У 2020 р. було оформлено лише 12 тис. дозволів на імміграцію [12]. Серед іммігрантів більшість (83% в 2020 р.) становлять члени сімей громадян України, а також вихідці з України та їхні нащадки, які мають право на громадянство України і отримують дозвіл на імміграцію поза квотою, яка щорічно встановлюється Урядом. Серед іммігрантів квотної категорії – здебільшого члени сімей іноземців, які постійно проживають в Україні. Хоча Уряд збільшував квоту на імміграцію (3,8 тис. в 2019 р., 8,5 тис. в 2020 р., майже 10 тис. в 2021 р.), її стабільно не заповнювали.

Чисельність іноземців, які перебувають в країні тимчасово, на кінець 2022 р. становила 178,4 тис. осіб (на кінець 2021 р. – 189,2 тис. осіб). Переважно це ті, хто прибуває в Україну з освітньою метою та трудові мігранти. У 2019-2020 навчальному році в Україні навчалася рекордна кількість іноземців – понад 80 тис. осіб. У 2020 р. внаслідок пандемії їх кількість зменшилась до 76,5 тис., тобто на 5%. Внаслідок повномасштабного вторгнення чисельність іноземних студентів в Україні значно скоротилась (рис. 5) [13].

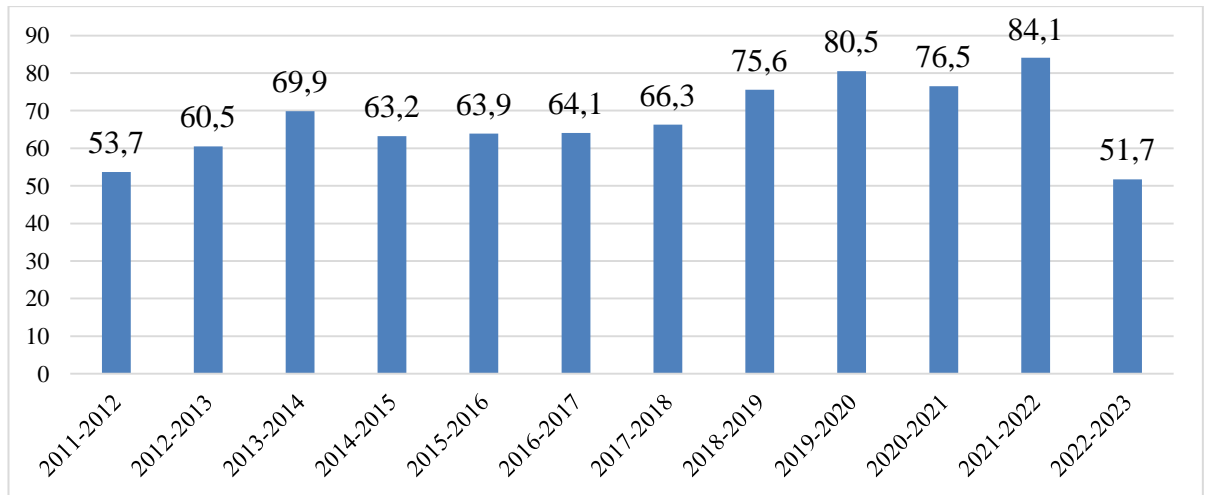

Рис. 5. Динаміка кількості іноземних студентів в Україні, 2011-2022 рр., тис. осіб.
 Fig. 5. Dynamics of the number of foreign students in Ukraine, 2011-2022, thousands of people.

Джерело: побудовано авторами за даними [13]

Іноземні студенти українських закладів вищої освіти походять зі 155 країн світу, більшість становлять громадяни Індії (23,6%), Китаю (5,5%), Марокко (5,4%).

За даними Державної служби зайнятості, яка видає дозволи на використання праці іноземців, кількість трудових мігрантів з-за кордону зростала, хоча й залишалась невеликою (рис. 6). За 2021 р. регіональними центрами зайнятості було видано 16,3 тис. дозволів, продовжено дію 5,5 тис. дозволів. Найбільше за 2021 р. оформлено дозволів для громадян таких країн: Туреччина – 3,8 тис., Індія – 3,2 тис., Білорусь – 1,6 тис., рф – 1,2 тис. Порівняно з 2020 р., у 2021 р. збільшилася кількість виданих дозволів для застосування праці громадян Туреччини – на 30%, Індії – на 72%, Білорусі – на 47%, Узбекистану – на 52% [14].

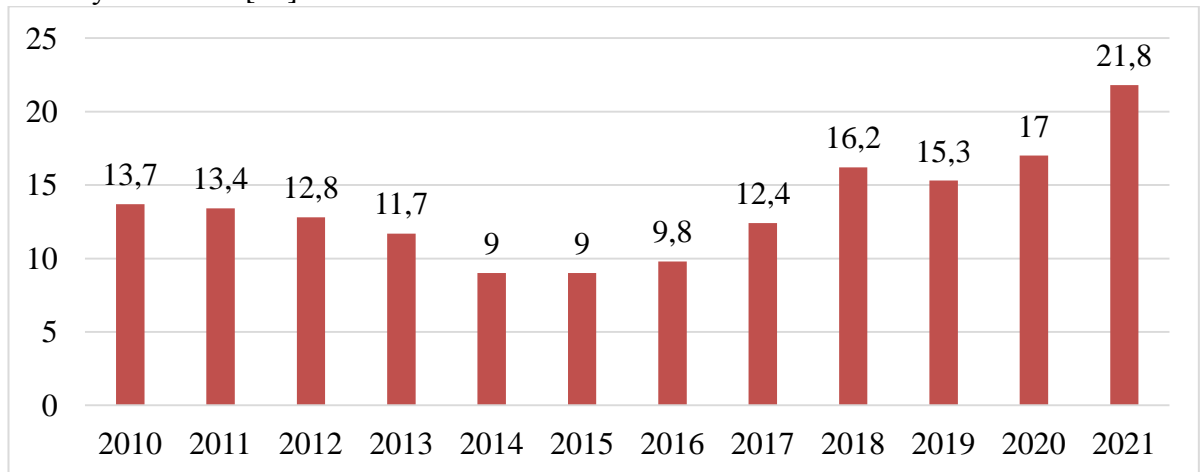

Рис. 6. Динаміка чисельності іноземців, які тимчасово працювали в Україні за наявності дозволу на працевлаштування на кінець року, тис. осіб, 2010-2021 рр.

Fig. 6. Dynamics of the number of foreigners who temporarily worked in Ukraine with an employment permit at the end of the year, thousands of people, 2010-2021.

Джерело: побудовано авторами за даними [14]

Щодо мігрантів з України після 24.02.2022 р., за даними Верховного комісара ООН у справах біженців, станом на грудень 2023 р. у світі налічувалось 6,34 млн.

українських біженців, з них 5,93 млн. – у Європі, 0,4 млн. – в інших країнах світу, а 3,67 млн. осіб стали внутрішньо переміщеними особами [15].

Станом на червень 2023 р., в країнах ОЕСР перебувало близько 4,7 млн. переміщених українців. Найбільшу кількість біженців в абсолютному вираженні приймають Німеччина, Польща та Сполучені Штати, тоді як Естонія, Чехія та Литва прийняли найбільшу кількість біженців по відношенню до чисельності населення (рис. 7).

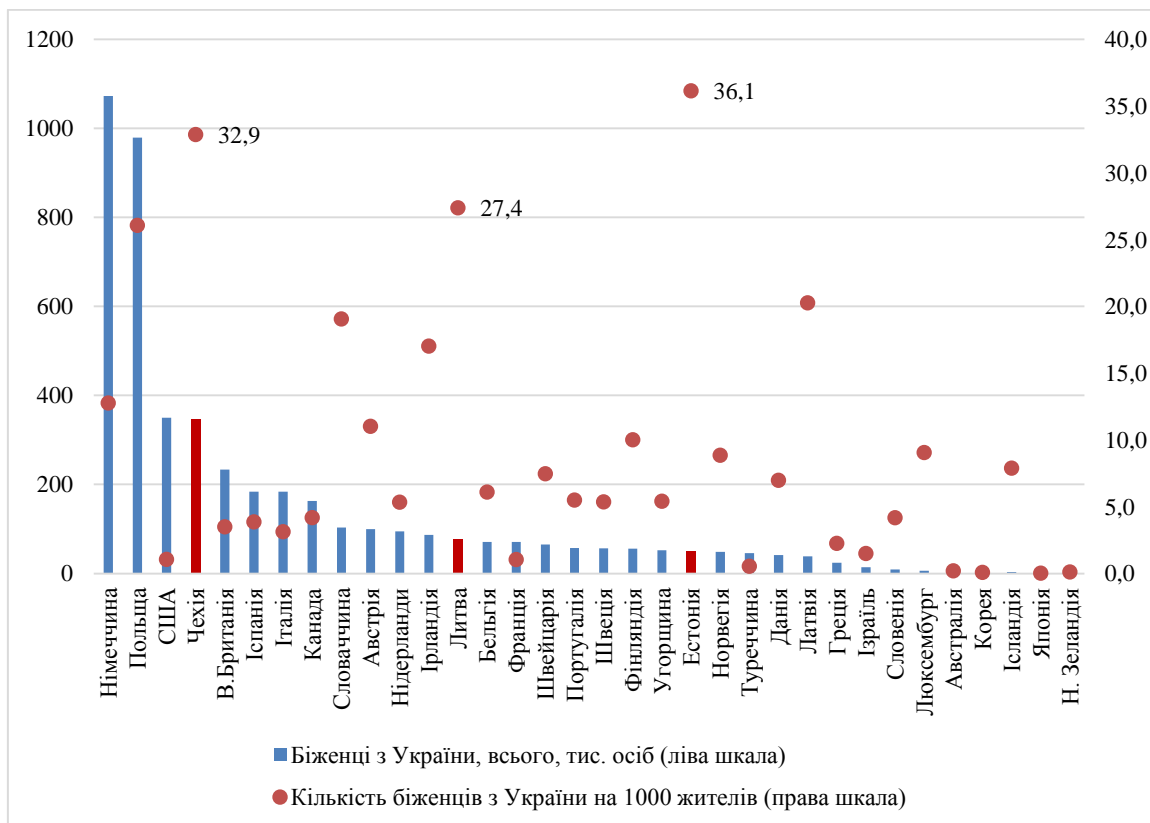

Рис. 7. Кількість біженців з України в країнах ОЕСР, тис. осіб та кількість на 1000 жителів, червень 2023 р.

Fig. 7. Number of refugees from Ukraine in OECD countries, thousands of people and number per 1,000 inhabitants, June 2023

Джерело: побудовано авторами за даними [16]

Загальна мобілізація в Україні не дозволяє виїхати з країни більшості чоловіків віком від 18 до 60 років, тому більшість біженців становлять жінки (близько 70% усіх прибулих дорослих) та діти (близько 30% усіх прибулих) [17].

Більшість країн ОЕСР запровадили спеціальні схеми та політичні заходи задля допомоги громадянам України, які покинули свою країну через війну. У Європейському Союзі була введена в дію Директива про тимчасовий захист, яка сприяла тому, що велика кількість українських мігрантів зареєструвалась для отримання тимчасового захисту в країнах-членах ЄС. За межами ЄС різні країни розробили власні програми для полегшення приїзду українців. Наприклад, Канада запровадила Канадсько-українську програму дозволу на екстрені поїздки (CUAET), Сполучені Штати запровадили програму «Єдність заради України» (U4U), а Сполучене Королівство впровадило три паралельні схеми: сімейну програму в Україні, розширену програму в Україні та Схему спонсорства Homes for Ukraine. Поряд із цими шляхами, також використовуються альтернативні правові підстави для перебування.

Структура міграції з України з часом зазнала деяких змін. Країни Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) були лідерами з прийому перших хвиль біженців з України, але з другого кварталу 2022 р. нові реєстрації для отримання тимчасового захисту почали сповільнюватись. На відміну від цього, в деяких несусідніх країнах, наприклад у Німеччині, протягом 2022-2023 рр. спостерігалась велика кількість нових реєстрацій,

З третього кварталу 2022 р. спостерігалось загальне уповільнення нових в'їздів з України до ЄС, а очікувана друга хвиля міграції протягом зимових місяців 2022-2023 р. не відбулась. Натомість, загальна кількість українських біженців у країнах ЄС зменшилась приблизно на 12% порівняно з піковими рівнями. Це зниження пояснюється як поверненням в Україну, так і подальшою міграцією, зокрема до країн ОЕСР, які не входять до ЄС, де загальна кількість українських мігрантів внаслідок війни становить приблизно 1 мільйон і продовжує зростати.

На відміну від попередніх хвиль міграції, українці отримали можливість шукати роботу на більш ранньому етапі. У країнах Європейського Союзу Директива про тимчасовий захист дозволяла українським мігрантам негайно брати участь у працевлаштуванні чи самозайнятості, і багато країн ОЕСР, що не входять до ЄС, запровадили подібні положення [18]. Ця можливість у поєднанні з вищими рівнями формальної кваліфікації, порівняно з іншими групами біженців, та наявністю значних мереж діаспори в приймаючих країнах, сприяли швидкій інтеграції українських мігрантів внаслідок війни на ринку праці приймаючих країн.

У кількох європейських країнах ОЕСР, таких як Польща, Велика Британія, Литва, Чехія, Данія, Нідерланди та Естонія, понад 40% українських мігрантів внаслідок війни працездатного віку вже працюють (табл. 2, рис. 8).

Таблиця 2

Оцінка рівня зайнятості біженців з України та основних секторів зайнятості, 2023 р.

Table 2

Estimation of the level of employment of refugees from Ukraine and the main employment sectors, 2023

Країна	Рівень зайнятості	Сектори зайнятості
Польща	65%	н/д
В. Британія	61%	сфера обслуговування, ІТ-сектор
Швеція	56%	сфера послуг, будівництво, ІКТ
Литва	53%	сфера послуг та продажі
Чехія	51%	низько кваліфікована, ручна праця
Данія	46%	прибирання, громадське харчування, оптова торгівля
Нідерланди	46%	сектор ділових послуг (включаючи агентства з працевлаштування), торгівля, транспорт і послуги з розміщення та харчування
Естонія	46%	виробництво, адміністративно-допоміжна діяльність, оптова та роздрібна торгівля
Франція	33%	н/д
Ірландія	28%	оптова торгівля, транспорт та проживання
Італія	19%	побутові послуги, будівництво, громадське харчування
Швейцарія	19%	громадське харчування та проживання, консалтинг, ІТ-сектор

Джерело: складено авторами за даними [16]

Хоча в деяких країнах показники можуть бути низькими, українські мігранти внаслідок війни загалом інтегруються на ринки праці приймаючих країн значно

швидшими темпами, ніж інші групи біженців (у середньому потрібно від п'яти до десяти років, щоб принаймні половина прибулих біженців знайшли роботу) [19].

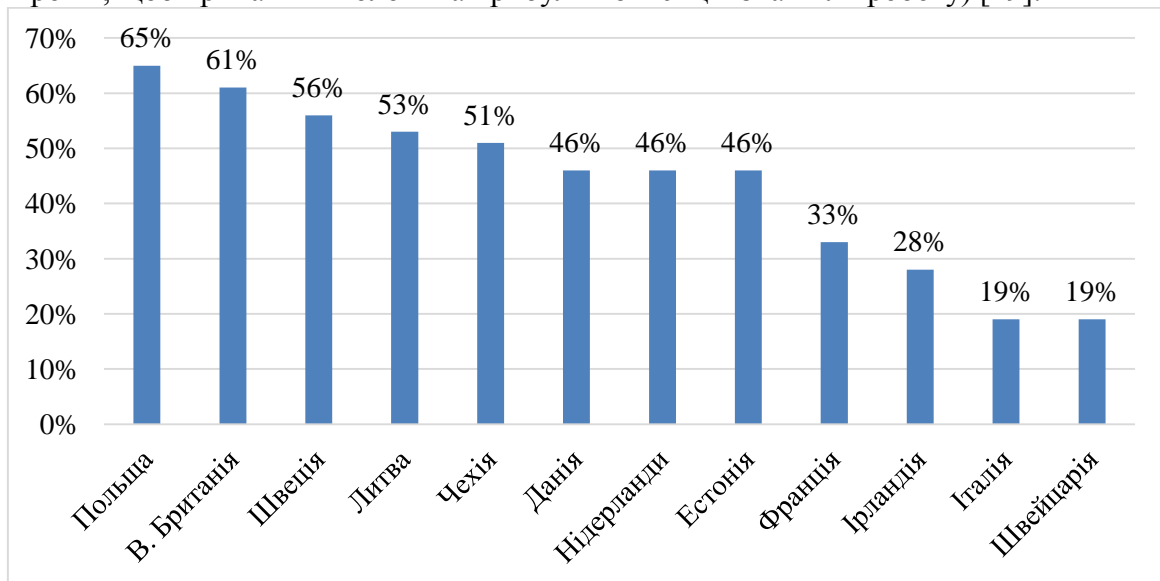

Рис. 8. Оцінка рівня зайнятості біженців з України, 2023 р.

Fig. 8. Estimation of the level of employment of refugees from Ukraine, 2023.

Джерело: побудовано авторами за даними [19]

Незважаючи на відносно швидкий вихід на ринок праці українських біженців, їх поточні моделі працевлаштування пояснюються не їхніми фактичними профілями навичок [17]. Значна частина початкових можливостей працевлаштування для українських біженців була зосереджена на низькокваліфікованих роботах, що призвело до широко поширеної невідповідності кваліфікації: незважаючи на рівень освіти вище середнього, більшість українських біженців знаходять роботу в секторах з низькими кваліфікаційними вимогами. Крім того, через обов'язки по догляду за дітьми, українські біженці працюють неповний робочий день та обіймають інші нестандартні форми роботи [16].

Висновки. На сучасному етапі світового розвитку явище міжнародної міграції набуває все більшого масштабу, перетворюючись на провідний важіль трудових ресурсів країн і формуючи глобальний трудовий ресурсний контур. Спрямованість міграційних потоків переважно до країн з високим рівнем доходу свідчить, з одного боку, про пріоритет трудової міграції в структурі міграційних переміщень, міграційний перерозподіл робочої сили у світовому масштабі, а з іншого – про трудову залежність розвинутих країн від працівників іноземного походження на фоні старіння населення в приймаючих країнах. Для України міжнародні міграційні процеси, з одного боку, детермінують приплив робочої сили, яка є необхідним фактором повоєнного відновлення, а з іншого – збільшують трудовий дефіцит на національному ринку праці через високі темпи еміграції від війни. Рівень зайнятості українських біженців в Європі свідчить про високий ступінь їх інтеграції на ринку праці приймаючих країн, що робить високою ймовірність повернення. Для регулювання цих процесів, дієвого функціонування національного ринку праці, повернення українців додому після війни, а також залучення трудових мігрантів відповідної кваліфікації, Україні потрібна актуальна, дієва та професійно-орієнтована міграційна політика, яка зможе забезпечити якнайшвидше повоєнне відновлення економіки України. Цей аспект стане темою для подальших досліджень.

1. Лібанова, Е., О. Позняк, and О. Цимбал. "Scale and Consequences of Forced Migration of the Population of Ukraine as a Result of Armed Aggression of the Russian Federation". *Demography and Social Economy*, vol. 48, no. 2, July 2022, pp. 37-57. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.037>
2. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні : аналіт. доп. / [В. Потапенко, А. Головка, О. Валевський та ін.] ; за ред. В. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 33 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.01>
3. Малиновська О. Етнополітика та міграційна політика: до питання взаємозв'язку і взаємовпливу. *Політичні дослідження*. № 1 (5). 2023. С. 178-198. DOI: <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2023-1-10>
4. World Development Indicators (dashboard), World Bank, Washington, DC. URL: <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/>
5. Статистика з міжнародної міграції. ДЕСП ООН. International Migrant Stock 2020. New York. URL: www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock (дата звернення: 22.04.2024).
6. Центр аналізу глобальної міграції. MOM. Global Migration Data Analysis Centre. URL: https://www.migrationdataportal.org/international-data?i=stock_abs_&t=2020 (дата звернення: 22.04.2024).
7. Міграційні прояви та впливи — уроки для України. Аналітична доповідь. Травень 2023 р. Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/05/09/2023-MATRA-I-KVARTAL-5.pdf> (дата звернення: 22.04.2024).
8. Li W., et al. Intellectual migration: considering China. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1369183X.2020.1739393?journalCode=cjms20> (дата звернення: 22.04.2024).
9. Human flight and brain drain – Country rankings. URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/human_flight_brain_drain_index/ (дата звернення: 22.04.2024).
10. Аналіз міграційної політики держав: орієнтири для України : аналіт. дослідження в рамках проєкту «Візія – 2033: «Збереження і розвиток трудових ресурсів України в найближче десятиліття» / С. П. Калініна С. П. Ланська, В. В. Подунай. Київ, 2024. 157 с. URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6124/1/kal_lans_pod_anal_2024_157.pdf (дата звернення: 22.04.2024).
11. Статистичні дані. Державна міграційна служба України. URL: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani.html> (дата звернення: 22.04.2024).
12. *Міграція в Україні: цифри і факти*. 2021. MOM Україна. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/migration_in_ukraine_facts_and_figures_2021-ukr_web.pdf (дата звернення: 22.04.2024).
13. Іноземні студенти в Україні. Міністерство освіти і науки України. Український державний центр міжнародної освіти. URL: <https://studyinukraine.gov.ua/uk/statistika/> (дата звернення: 22.04.2024).
14. Державний центр зайнятості України. URL: <https://www.dcz.gov.ua/novyna/u-2021-roci-gromadyany-131-krayiny-otrymaly-zmogu-pracyuvaty-v-ukrayini> (дата звернення: 22.04.2024).
15. Ukraine situation Flash Update #62. UNHCR. URL: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/105669> (дата звернення: 22.04.2024).
16. International Migration Outlook 2023, OECD Publishing, Paris, 2023. URL: <https://doi.org/10.1787/b0f40584-en> (дата звернення: 22.04.2024).
17. "What are the integration challenges of Ukrainian refugee women?", *OECD Policy Responses on the Impacts of the War in Ukraine*, OECD Publishing, 2023. Paris. URL: <https://doi.org/10.1787/bb17dc64-en> (дата звернення: 22.04.2024).
18. *Rights and Support for Ukrainian Refugees in Receiving Countries*, OECD Publishing, Paris, 2022. URL: <https://doi.org/10.1787/09beb886-en> (дата звернення: 22.04.2024).
19. Estimated employment rates of refugees from Ukraine and main sectors of employment. OECD. 2023. Indicators of Immigrant Integration 2023: Settling In. OECD/European Commission 2023. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/1d5020a6-en/1/3/3/index.html?itemId=/content/publication/1d5020a6-en&csp_=2703c44f30968dd4fe3d0c66dd705aaf&itemIGO=oecd&itemContentType=book#section-d1e5714-ea39577101 (дата звернення: 22.04.2024).

References

1. Libanova, E., Pozniak, O. and O. Tsymbal. "Scale and Consequences of Forced Migration Of the Population of Ukraine as a Result of Armed Aggression of the Russian Federation". *Demography and Social Economy*, vol. 48, no. 2, July 2022, pp. 37-57, doi:10.15407/dse2022.02.037.
2. *The Impact of Migration on the Socio-economic Situation in Ukraine* : analytical report, edited by V. Potapenko. Kyiv, NISS, 2023, doi:10.53679/NISS-analytrep.2023.01
3. Malynovska, O. "Ethnopolitics and Migration Policy: to the Question of Interrelation and Mutual Influence." *Political Studies*, no. 1 (5), 2023, pp. 178-198, doi:10.53317/2786-4774-2023-1-10

4. "World Development Indicators (dashboard)." World Bank, Washington, DC, datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/. Accessed 22 Apr. 2024.
5. "Statistics on International Migration." UN DESA. International Migrant Stock 2020, www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock. Accessed 22 Apr. 2024.
6. "Center for the Analysis of Global Migration." IOM. Global Migration Data Analysis Center, www.migrationdataportal.org/international-data?i=stock_abs_&t=2020. Accessed 22 Apr. 2024.
7. Migration Manifestations and Impacts - Lessons for Ukraine. Analytical report. May 2023. Razumkov Center, razumkov.org.ua/images/2023/05/09/2023-MATRA-I-KVARTAL-5.pdf. Accessed 22 Apr. 2024.
8. Li W., et al. Intellectual migration: considering China, www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1369183X.2020.1739393?journalCode=cjms20. Accessed 22 Apr. 2024.
9. "Human flight and brain drain – Country rankings." Theglobaleconomy, www.theglobaleconomy.com/rankings/human_flight_brain_drain_index. Accessed 22 Apr. 2024.
10. Kalinina, S.P., Lanska, S.P., and V.V.Podunai. *Analysis of migration policy of states: guidelines for Ukraine: analytical research within the framework of the project "Vision - 2033: 'Preservation and development of labor resources of Ukraine in the next decade"*. Kyiv, 2024, repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6124/1/kal_lans_pod_anal_2024_157.pdf. Accessed 22 Apr. 2024.
11. "Statistical data." State Migration Service of Ukraine, dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani.html. Accessed 22 Apr. 2024.
12. *Migration in Ukraine: Figures and Facts. 2021. IOM Ukraine*, ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/migration_in_ukraine_facts_and_figures_2021-ukr_web.pdf. Accessed 22 Apr. 2024.
13. "Foreign students in Ukraine." Ministry of Education and Science of Ukraine. Ukrainian State Center for International Education, studyinukraine.gov.ua/uk/statistika/. Accessed 22 Apr. 2024.
14. State Employment Center of Ukraine, www.dcz.gov.ua/novyna/u-2021-roci-gromadyany-131-krayiny-otrymaly-zmogu-pracyuvaty-v-ukrayini. Accessed 22 Apr. 2024.
15. "Ukraine situation Flash Update #62." **UNHCR**, data.unhcr.org/en/documents/details/105669. Accessed 22 Apr. 2024.
16. *International Migration Outlook 2023*, Paris, OECD Publishing, 2023, doi.org/10.1787/b0f40584-en.
17. "What are the integration challenges of Ukrainian refugee women?", *OECD Policy Responses on the Impacts of the War in Ukraine*, Paris, OECD Publishing, 2023, doi.org/10.1787/bb17dc64-en. Accessed 22 Apr. 2024.
18. *Rights and Support for Ukrainian Refugees in Receiving Countries*, Paris, OECD Publishing, 2022, doi.org/10.1787/09beb886-en.
19. "Estimated employment rates of refugees from Ukraine and main sectors of employment. OECD." 2023. Indicators of Immigrant Integration 2023: Settling In. OECD/European Commission 2023, www.oecd-ilibrary.org/sites/1d5020a6-en/1/3/3/index.html?itemId=/content/publication/1d5020a6-en&csp_=2703c44f30968dd4fe3d0c66dd705aaf&itemIGO=oecd&itemContentType=book#section-d1e5714-ea39577101. Accessed 22 Apr. 2024.